

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.

फैसला

२०७१ -CR-०५७३

मुद्दा: जिउंदो बच्चा जन्माइ फालेको ज्यान ।

पाल्पा जिल्ला खलिवन गा.वि.स. वडा नं.५ बस्ने भविसरा सिंजाली.....१ पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

हुमबहादुर सारुको जाहेरीले नेपाल सरकार.....१ बिपक्षी
वादी

शुरु फैसला गर्ने न्यायाधीश: श्री दयानाथ खरेल
शुरु फैसला गर्ने अदालत: पाल्पा जिल्ला अदालत
फैसला मिति: २०७१।१।२४

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने-

माननीय न्यायाधीश श्री टीकाबहादुर हमाल
माननीय न्यायाधीश श्री बीरेन्द्रकुमार कर्ण
श्री पुनरावेदन अदालत, वुटवल

फैसला भएको मिति:- २०७१।०६।०१।४

न्याय प्रशासन ऐन २०४८ को दफा ९ बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत पर्न गै दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यसप्रकार छ ।

पाल्पा जिल्ला नायरनम्तलेस गा.बि.स., वडा. नं. १ आर्यभङ्ग्याड बजार अन्तर्गत हरि प्रसाद श्रेष्ठको भिर पाखोमा सालनाल सहितको नवजात शिशु (महिला) छ भन्ने जानकारी प्राप्त हुनासाथ उक्त स्थानमा गई हेर्दा साल नाल सहितको शिशु बेवारिसे अवस्थामा रहेकोले उक्त नवजात शिशुलाई तत्काल उपचारको लागी मिसन अस्पतालमा पठाएका हौं । उक्त बेवारिसे नवजात शिशु को कस्ले जन्माई बेवारिसे अवस्थामा फालेको हो । खोजतलास एवं पक्राउ गरी कानून बमोजिम गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको प्र.ह.कृष्ण बहादुर चुदालीको प्रतिवेदन ।

पाल्पा जिल्ला नायरनम्तलेस गा.बि.स.वडा. नं.१ आर्यभङ्ग्याड बजार स्थित पुर्वमा सुरेन्द्र श्रेष्ठको पाखो बारी, पश्चिम पुर्ख बहादुर सारुको पाखो बारी, उत्तर हरि प्रसाद श्रेष्ठको घर र

दक्षिणमा हरि प्रसाद श्रेष्ठको पाखोबारी यती चार किल्ला भित्र हरी प्रसाद श्रेष्ठको भिर पाखोमा विभिन्न प्रजातीका रुख पोथ्राहरुको झाडी रहेको उक्त झाडिको भुईमा पूर्व टाउको पश्चिम खुट्टा भई उत्तानो अवस्थामा साल नाल सहितको जिवित नवजात शिशु (महिला) वेवारिशो अवस्थामा फेलापारी स्थानिय मानिसहरुको सहयोगमा प्रहरीले मिति २०७०।०६।२५ गते बिहान उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा लगेको भन्ने समेत ब्यहोराको घटनास्थल मुचुल्का ।

मृतक नवजात शिशुको बाँया हिपको भागमा र बाँया हातको नाडिको भागमा निलडाँम रहेको भन्ने समेत ब्यहोराको मिति २०७०।०६।२५ गतेको लास जाँच प्रकृति मुचुल्का ।

मिति २०७०।६।२५ गते आर्यभङ्ग्याडमा फेला परेको नवजात शिशु को कस्ले जन्माई फालेको हो भन्ने सम्बन्धमा खोजतलास गर्दा पाल्पा खालीवन गा.वि.स.-५ बस्ने ज्ञान बहादुर सिंजालीको श्रीमती भविसरा सिंजालीको भन्ने बुझिन आएको र सम्बन्धित वतनमा गई निजलाई सोधपुछ गर्दा मुख सावित भएकीले पक्राउ गरि दाखिला गरेको छु भन्ने प्र.ह.मनरुपा मल्लको प्रतिवेदन ।

मेरो छोरी भविसरा सिंजालीको पाल्पा जिल्ला खालीवन गा.वि.स.वडा नं. ५ बस्ने ज्ञान बहादुर सिंजालीसँग बिवाह भै जीवन यापन गर्दै आएकी थिईन । मिति २०७०।०६।२३ गते मेरी बुहारी भुमीसरा सारु बिरामी भएकोले निजलाई उपचारको लागी निज मेरो छोरी भविसरा सिंजालीले लुम्बिनी मेडिकल कलेज प्रभास पाल्पामा ल्याई भर्ना गरी निज छोरी ऐ.२४ गते घर तर्फ फिर्ता हुने क्रममा छोरी भविसरा पाल्पा नायर नम्तलेस गा.वि.स. वडा नं. १ आर्यभङ्ग्याड बजारमा पुगी उक्त बजारको नजिकै रहेको भिर पाखोमा नवजात शिशु (महिला) जन्माई उक्त शिशुलाई सोही स्थानमा छोडी घरमा गएकी रहिछन। उक्त नवजात शिशुलाई स्थानिय मानिसहरुले ऐ.२५ गते फेलापारी प्रहरी समेतले उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा ल्याएकोमा सोहि दिन उपचारको क्रममा मृत्यु भएकोले नवजात शिशुको मृत्यु के कसरी भएको हो सो समेतको अनुसन्धान कार्य पुरा गरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको मिति २०७०।०७।०१ गतेको हाम बहादुर सारु मगरको जाहेरी ।

मेरो भाई बुहारी भुमिसरा सारु डेलिभरी हुन नसकी बिरामी भएकोले मिति २०७०।०६।२२ गते म समेतले निजलाई लुम्बिनी मेडिकल कलेज प्रभास पाल्पामा ल्याई भर्ना गरी ऐ.२४ गते सम्म निज संग नै सोही अस्पतालमा बसी २४ गते म मेरो घर जान पोखरा जाने बस चढी आर्यभङ्ग्याड तर्फ जाँदै गर्दा पोखराथोकमा पुग्दा मेरो कम्मर दुखिरहेको थियो । पाल्पा नायरनम्तलेसको आर्यभङ्ग्याड पुगेपछी मैले गाडी बदल्नु पर्ने भएकोले म उक्त गाडीवाट झरी अर्को बसको प्रतिक्षा गरी प्रतिक्षालयमा बसेको अवस्थामा बेलुका ०७:३० बजेको समयमा मलाई पिसाब फेर्न मन लागेकोले पिसाव फेर्न भनी सोही स्थान देखी केही तल रहेको भिर पाखोमा गई

पिसाव फेर्न लाग्दा मेरो कम्मर अत्याधिक दुखेकोले म सोही स्थानमा करिव आधा घण्टा जती बसेपछी पिसाव संगै रगतको डल्ला र नवजात शिशु जन्मेको हो । निज नवजात शिशु रुने कराउने केही नगरेकोले छोरा छोरी के हो भनी नहेरी मैले उक्त शिशु मरेको होला भन्ने ठानी सोही भिर पाखोमा छोडी म मेरो घरमा गएकी हुँ । भोली पल्ट स्थानियले मैले जन्माई छाडेको जिवीत बच्चा देखी उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा ल्याएकोमा उपचारको क्रममा मृत्यु भएछ । मैले उक्त बच्चा जन्माएको थाहा पाई प्रहरीले पक्राउ गरी ल्याएको हो भन्ने समेत ब्यहोराको मिति २०७०।०७।०४ गतेको प्रतिवादी भविसरा सिंजालीको बयान ।

भविसरा सिंजालीको स्वास्थ्य परीक्षण गर्दा निजले मिति २०७०।०७।०५ गते भन्दा करीब १० /१२ दिन पहिला बच्चा जन्माएको हुन सक्छ भन्ने समेत ब्यहोराको स्वास्थ्य परिक्षण प्रतिवेदन ।

मिति २०७०।६।२५ गते पाल्पा जिल्ला नायरनस्तलेस गा.बि.स. वडा नं. १ स्थित भिर पाखोमा नवजात शिशु साल नालसहित जिवितै अबस्थामा फेला परेको छ भन्ने गाँउ घरमा हो हल्ला भै म समेत उक्त स्थानमा जाँदा निज शिशुलाई जिवितै अबस्थामा देखी प्रहरी समेतलाई खबर गरी निज बच्चालाई उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा पठाएकोमा निज बच्चाको उपचारको क्रममा सोही दिन मृत्यु भएको भन्ने सुनेकी हुँ । पछि बुझ्दै जाँदा उक्त बच्चा पाल्पा जिल्ला खालिवन गा.बि.स. वडा नं. ५ बस्ने भविसरा सिंजालीले जन्माई छाडेको भन्ने बुझेकी हुँ । यसरी नवजात शिशुलाई जन्म दिई जिवितै अबस्थामा छाडी हिड्ने निज प्रतिवादीलाई कानुन बमोजिम हुनुपर्दछ भन्ने ब्यहोराको मिति २०७०।०७।११ गतेको गिता नेपालीको कागज ।

मिति २०७०।६।२५ गते पाल्पा जिल्ला नायरनस्तलेस गा.बि.स.,वडा नं. १ स्थित भिर पाखोमा नवजात शिशु साल नालसहित जिवितै अबस्थामा फेला परेको छ भन्ने गाउँ घरमा हो हल्ला भै म समेत उक्त स्थानमा जाँदा निज शिशुलाई जिवितै अबस्थामा देखी प्रहरी समेतलाई खबर गरी निज बच्चालाई उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा पठाएकोमा निज बच्चाको उपचारको क्रममा सोही दिन मृत्यु भएको भन्ने सुनेकी हुँ । पछि बुझ्दै जाँदा उक्त बच्चा पाल्पा जिल्ला खालिवन गा.बि.स. वडा नं.५ बस्ने भविसरा सिंजालीले जन्माई छाडेको भन्ने बुझेकी हुँ । यसरी नवजात शिशुलाई जन्मदिई जिवितै अबस्थामा छाडी हिड्ने निज प्रतिवादीलाई कानुन बमोजिम हुनुपर्दछ भन्ने ब्यहोराको मिति २०७०।०७।११ गतेको रेनुका सारु मगरको कागज ।

उक्त नवजात शिसुको मृत्यु Premature को कारण भएको भन्ने समेत ब्यहोराको शव परिक्षण प्रतिवेदन ।

मिति २०७०।६।२५ गते पाल्पा जिल्ला नायरनस्तलेस गा.बि.स. वडा नं. १ स्थित भिर पाखोमा पाल्पा जिल्ला खालिवन गा.बि.स. वडा नं. ५ बस्ने भविसरा सिंजालीले नवजात शिशु

जन्माई साल नालसहित जिवितै अबस्थामा छाडी हिडेकोमा उक्त शिशुलाई जिवितै अबस्थामा स्थानिय मानिसहरुले फेला पारी प्रहरी समेतलाई खबर गरी उक्त बच्चालाई उपचारको लागी मिसन अस्पताल पाल्पामा पठाएकोमा उपचारको क्रममा सोही दिन मृत्यु भएको हो । यसरी नवजात शिशुलाई जन्मदिई जिवितै अबस्थामा छाडी हिड्ने निज प्रतिवादीलाई कानुन बमोजिम हुनुपर्दछ भन्ने ब्यहोराको उदयरज घिमिरे समेतले लेखाई दिएको मिति २०७०।०७।१२ गतेको बस्तुस्थिती मुचुल्का ।

जिवितै अबस्थामा जन्मेको बच्चालाई प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले स्याहार संहार नगरेकी र स्तनपान समेत नगराई नवजात शिशुलाई रातभर चिसो पाखोमा फालेको कारण मृत्यु हुन गएको देखिन्छ । निज प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले उक्त बच्चा मरोस् भन्ने मनसायले नै कोही कसैलाई नभनी घटनास्थलमा जिवितै फाली गएको र उक्त बच्चाको मृत्यु हुन गएको पुष्टि हुन्छ । ज्यान सम्बन्धि महलको १८ नं. मा “जन्मेको जिउँदो बालक बालिका फाल्नेलाई चार वर्ष कैद गर्नुपर्छ सो बालक बालिका मरेको भए ज्यानमारा सरह सँजाय गर्नुपर्छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले प्रतिवादी भविसरा सिंजालीको उक्त कार्य ज्यान संबन्धि महलको १८ नं. अन्तरगतको कसूरका साथै ज्यान मर्ने गैह्र कुरा गरि ज्यान मरेको हुँदा ज्यान संबन्धि महलको १३(३) नं. बमोजिमको कसूर अपराधमा निजलाई सोही ज्यान संबन्धि महलको १८ र १३(३) नं. बमोजिम सँजाय गरि पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको अभियोग माग दावी ।

मिति २०७०।६।२४ गते म लुम्बिनी मेडिकल कलेज प्रभासबाट मेरो घर खालीबन जाने क्रममा आर्यभङ्गाड पुगेपछि मलाई पिसाब लागी पेट दुखेकाले पिसाब गर्न बाटो देखि केही तल गए । त्यती बेला मलाई व्यथाले च्यापेकाले म आधा घण्टा जति त्यही बसेकी हुँ । बच्चा जन्मीएपछि बच्चा नरोएकाले उक्त बच्चालाई त्यही छाडी म घर गएको हुँ । हाल मेरो श्रीमान रोजगारीको लागी मलेसिया जानुभएको छ । उक्त गर्भको बच्चा मेरो श्रीमानको हो । बच्चा गर्भमा सात महिना पुगेर आठ महिनामा लागेको थियो । बच्चा जन्माए पश्चात छोरा हो या छोरी मैले हेरेकी होईन। पक्राउ परेपछि मात्र छोरी भन्ने थाहा पाएकी हुँ। जन्मिदा बच्चा नरोएकोले मरेको होला भनी छाडेर गएको हुँ। अबैध गर्भ भनेर होईन। गर्भ मेरो श्रीमानको हो । छोरी भनेर छाडेर गएको होईन। उक्त समयमा म एकलै भएको र रातको समयपनि भएकोले गाडी छुट्छकी भनी उक्त बच्चा जन्मेको कसैलाई भनेकी होईन भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले गरेको बयान ।

मैले उक्त नवजात शिशुको परिक्षण गर्दा शिशुको अबधि पुरा नभएको अबस्थामा थियो । अबधि नपुगी जन्मेको बच्चालाई अन्य बच्चा भन्दा बढी तापक्रम आवश्यक पर्ने भएको हुँदा सोही तापक्रमको अभाव र आमाको दुध समेत खान नपाएको कारण मृत्यु हुन सक्छ । उक्त

नवजात शिशु सामान्य अवस्थामा जन्मेको हुन सक्छ भन्ने समेत व्यहोराको शव परिक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने डा.सगुन शर्माले गरेको बकपत्र ।

मिति २०७०।६।२४ गते भबिसरा सिंजाली मेरो घरमा आई पिसाब गर्नका लागि ट्वाइलेट खोजेकाले मैले ट्वाइलेट देखाई दिएकी हुँ । त्यसपछि रगत गन्हाए झै मानी के गनाएको हो भनी सोध्दा निजले महिनावारी भएकोले धेरै रगत बगेको छ त्यही हो भनी निज गाडीमा चढी गएको हो । भोलिपल्ट मेरो छोरी खेल्ने क्रममा घर देखि मुन्तिर बच्चा छ भनी मलाई बोलाएकी हो । अनि हामीहरु सबैले प्रहरीलाई खबर गरेका हौं । हामीले बच्चा हेर्दा बच्चाको मुटुको धड्कन चलिरहेको थियो । छोरा छोरी के थियो मैले देखिन अरुले छोरी भन्दा थाहा पाएकी हुँ । उक्त बच्चा अबधि पुगेर जन्मिए जस्तो पुरा अंगको बिकास भएको थियो । उक्त बच्चा फालेको मैले देखिन र रोएको पनि मैले सुनेकी होईन भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी रेनुका सारुले गरेको बकपत्र ।

म भबिसरा सिंजालीलाई चिन्दिन र उक्त नवजात शिशु पनि देखेको होईन । नवजात बच्चा जन्माई फाली अस्पतालमा लिएको भन्ने सुनेको हुँ । उक्त घटनाको बारेमा मलाई केही थाहा छैन । मैले बच्चा देखेको होईन भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी देवेन्द्र श्रेष्ठले गरेको बकपत्र ।

मृतक बालिकाको Autopsy report गर्ने डा.सगुन शर्माले आफ्नो बकपत्रमा अवधि नपुगेको बच्चालाई बढी तापक्रमको आवश्यक पर्ने र तापक्रमको अभाव र आमाको दुध खान नपाएको कारणबाट मृत्यु भएको समेत भन्ने बकपत्र गरेको कारणबाट प्रतिवादीले जिउँदो बच्चा बालिका जन्माई घटनास्थलमा छाडेको र सोही छाडेको कारण चिसोले मृत्यु भएको देखिएको हुंदा प्रतिवादीलाई ज्यान सम्बन्धी महलको १८ नं.को कसुर गरेकाले ज्यान सम्बन्धी १३ नं.को देहाय ३ बमोजिम सर्वश्व सहित जन्म कैद हुने ठहर्छ । प्रस्तुत कसुर उल्लेखित तथ्यको भ्रमबाट भबितव्य हो कि भन्ने प्रकृतिको अपराधको प्रतिफल प्राप्त भएको देखिँदा पुरा सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने भै निजलाई १ वर्ष मात्र कैद हुनुपर्ने देखिँदा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम राय दिएको छ भन्ने समेत व्यहोराको शुरु पाल्पा जिल्ला अदालतको मिति २०७१।१।२४ को फैसला ।

उक्त फैसलामा चित्त बुझेन । मैले मेरै श्रीमानको बच्चा हुनाले जिउँदै जन्माएर फाल्नु पर्ने कुनै कारण छैन । बच्चा छाम्दा चिसो थियो, चलेन, आवाज आएन । त्यसैले छाडेको हुँ । डा.ले दुध खान नपाएको चिसो भएको भन्ने समेत अपरिपक्व जस्ता एक विषय र कुरामा स्पष्ट भई दिएको उत्तर प्रमाणमा लिन सकिन्छ । डा.ले एक रुपमा र अरु तथ्यले पनि संवोधन गर्ने उत्तर दिन सक्नु पर्छ र मात्र भौतिक प्रमाणको उपादेयता रहन्छ । यसर्थ पनि मैले कुनै गल्ती नगरेको हुनाले उपयुक्त गलत फैसला उल्टी गरी आरोपित कसुरबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी भबिसरा सिंजालीको पुनरावेदन अदालत बुटवलमा गरेको पुनरावेदनपत्र ।

प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले निज लुम्बिनी मेडिकल कलेज प्रभासबाट घर पोखरा तर्फ जाने क्रममा बाटोमा पिसाव फेर्न जाँदा पिसावसंगै रगतको डल्ला र नवजात शिशु जन्मेको र उक्त शिशु रुने कराउने केही नगरेकोले मरेको होला भन्ने ठानी छाडेर हिडेको भनी अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अदालत समक्ष बयान गरेको र शव परीक्षण प्रतिवेदनमा Cause of death “prematurity” उल्लेख भैरहेको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीलाई सजाय गर्ने गरी भएको फैसला समग्र प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा फरक पर्न सक्ने देखिँदा अ.व.२०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम छलफलको लागि प्रत्यर्थी वादी नेपाल सरकारलाई पेशीको जानकारी दिई नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७१।५।१५ को आदेश ।

प्रतिवादीको गर्भ आफ्नो पतिको भन्ने बयान भै पटक पटक स्वास्थ्य चौकीमा जाँचाएको र स्वास्थ्य चौकीबाट २०७०।८।१९ मा जन्मने दिन दिएकोमा २०७०।६।२४ मा नै जातक जन्मेको कारण जिउँदो होईन भन्ने प्रतिवादीलाई भ्रम (mistake of fact) हुन गै जातक जिवित वा मृत छोरा वा छोरी केही नहेरी जन्मेकै स्थानमा छाडेको भन्ने देखिएकोले तथ्यको भ्रमबाट भवितव्य हो कि भन्ने प्रकृतिको अपराधको प्रतिफल प्राप्त भै आएको देखिँदा पुरा सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने भै निज भविसरालाई कैद वर्ष १ मात्र हुनुपर्ने देखिँदा अ.व.१८८ नं. बमोजिम पाल्पा जिल्ला अदालतबाट दिईएको राय मनासिव नै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने समेतको मिति २०७१।६।१।४ को पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला ।

प्रतिवादी भविसराको गर्भ स्वाभाविक रूपमा आफ्नै पतिको भन्ने बयान भई अन्यथा केही नदेखिएको, गर्भबट्टि भएपछि पटक पटक स्वास्थ्य चौकीमा जाँचाएको र स्वास्थ्य चौकीबाट २०७०।८।१९ मा बच्चा जन्मिने समय दिन दिइएकोमा २०७०।६।२४ मा जातक जन्मेको कारण जिउँदो होईन भन्ने प्रतिवादीलाई भ्रम (Mistake of fact) हुन गई जातक जिवित वा मृत छोरा या छोरी नहेरी जन्मेकै स्थानमा छाडेको भन्ने देखिएकोछ । आफ्नो जातक जिउँदो छाड्नु पर्ने वा मार्नु पर्ने कारण अवस्था मिसिलका प्रमाण कागजबाट देखिन नआएकोले एक वर्ष मात्र कैद सजाय हुनु पर्ने देखिँदा अ.व.१८८ नं. बमोजिम राय दिएको छ । तर मैले बच्चा जन्माउँदा जन्मी सकेपछि जम्दा चिसी थियो, बच्चा चलेन, रोएन, आवाज नआएको र रगतको डल्ला जस्तो मानी आएको र मेरो समय नआएकोले बच्चा नभइ अरु नै रगत डल्ला होला भनी लागेको हो । यस गर्भ भन्दा अगाडि २ छोरीहरुलाई पनि राम्रोसँग जन्माई हुर्काए, यो बच्चालाई पनि मेरै पतिको गर्भ हुँदा असाध्यै माया गरि समय समयमा चेक जाँच गराई रहेकी थिएँ । मैले पेटमा त्यतिका समय दुख गरी राख्नु पर्ने थिएन, मेरो गर्भपतन गर्ने हक सुरक्षित हुँदा हुँदैपनि गर्भमा माया साथ राखेकी हुँदा मलाई जिल्ला र पुनरावेदन अदालत बुटवलले एकैनास फैसला गरेको चित्त

नबुझेकोले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउँ भनी पुनरावेदक प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले सर्वोच्च अदालतमा मिति २०७१।७।२५।५ मा गरेको पुनरावेदन।

अदालतको ठहर

नियम बमोजिम आजको दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी भविसरा सिंजालीकोतर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री तारा खनालले यी प्रतिवादीले आफ्नै पतिको गर्भ भएको, समय समयमा चेक जाँच गरेको र डाक्टरले २०७०।७।५ गते Birth date दिएकोमा १०/१२ दिन पहिला नै जन्मिएको हुंदा बच्चा नै हो भन्ने थाहा भएन रगतको डल्लो जस्तो देखिएको छाम्दा चिसो भएको, नचलेकोले छोडी गएकोले जिउंदै जन्माइ फाल्ने उद्देश्य नभएको हुंदा शुरु फैसला उल्टी गरी अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भनी गर्नु भएको वहस समेत सुनियो ।

प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले जिउंदो बच्चा जन्माई वेवारिसे फालेको अवस्थामा स्थानीय मानिसहरूको सहयोगमा प्रहरीले मिति २०७०।६।२५ गते मिसन अस्पताल पाल्पामा उपचारको क्रममा मृत्यु भएको हुंदा जिउंदो बच्चा जन्माई फालेको हुंदा निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यान सम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम कसुर अपराधमा सोही महलको १८ र १३(३) नं. बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने अभियोग मागदावी भएकोमा १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्व सहित जन्मकैद हुने र सो सजाय चर्को पर्न जाने हुंदा अ.व.१८८ नं. को राय सहित १ वर्ष कैद हुने भनी गरेको शुरु पाल्पा जिल्ला अदालतको फैसला उपर चित्त नबुझाई प्रतिवादी भविसराको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत बुटवलमा सफाई पाउँ भनी पुनरावेदन परेकोमा शुरु सदर फैसला भएकोले सो फैसला उपर आरोपित कसूरबाट सफाई पाउँ भनी पुनरावेदक प्रतिवादी भविसरा सिंजालीले सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन पर्न आएको देखियो ।

नवजात बच्चा मरेकै अवस्थामा जन्मेको कारणले प्रतिवादीले मारेको नहुंदा कर्तव्यको कसुर कायम गरिएको मिलेन भन्ने नै पुनरावेदक प्रतिवादीको मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको पाईयो । मिसिल संलग्न प्रहरी हवलदार कृष्ण बहादुर चुंडालीको प्रतिवेदन तथा बच्चा फालिएको स्थानको मिति २०७०।६।२५ गते गरिएको घटनास्थल प्रकृति मुचुल्काबाट बच्चा जिउंदै अवस्थामा फेला पारी उपचारको लागि मिसन अस्पतालमा लगिएको भन्ने उल्लेख भएको पाईन्छ । साथै प्रतिवादीकै पिता हाम बहादुर सारु मगरले २०७०।७।१ मा दिएको जाहेरी दरखास्तबाट समेत जातक बच्चा जिउंदै फेला परेको भन्ने देखिन आउँछ । यसरी प्रतिवादीले आफूले जिउंदै जन्माएकी बच्चा छोडी गएको तथ्य स्थापित भै रहेको देखिन आयो ।

अब सो बच्चा प्रतिवादीको कर्तव्यबाट मृत्यु भएको हो वा होईन सो तर्फ विचार गर्दा मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १८ नं. को कानूनी व्यवस्था हेर्दा “जन्मेको जिउंदो बालक बालिका फाल्नेलाई चार वर्ष कैद गर्नुपर्छ । सो बालबालिका मरेको भए ज्यानमारा सरह सजाय गर्नुपर्छ” भन्ने उल्लेख भएको पाईन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्था अनुसार प्रतिवादीले आफूले जिउंदै जन्माएकी बच्ची बाटो देखि मुनी झाडीमा फालेको अवस्थामा भोलीपल्ट फेला परेको अवस्थामा बच्चीलाई अस्पताल पुर्‍याएपछि मृत्यु भएको देखिन्छ । यस्तो स्थितिमा उक्त कानूनी प्रावधान अनुसार प्रतिवादी उपर ज्यान मारेको कुराको दायित्व वहन गराएको देखिन्छ ।

मिसिल संलग्न बच्चीको Autopsy report मा मृत्युको कारण वारे चिकित्सकले Prematurity भनी उल्लेख भएको पाईन्छ । उक्त राय दिने चिकित्सक डाक्टर सगुन शर्माले अदालतमा गरेको बकपत्रको सवाल जवाफ ६ र ७ सान्दर्भिक रहेको छ । स.ज.६ मा शिशुको अवधि २८ हप्ता पुरा भएको र ३६ हप्ता पुरा नभएको अवस्थामा थियो “भन्ने र स.ज.७ मा बच्चा जन्मेपछि उसको शरीरमा तापक्रमको आवश्यकता हुन्छ। खास गरी अवधि नपुगी जन्मेको बच्चालाई अन्य बच्चा भन्दा बढी तापक्रम आवश्यक पर्ने भएको हुंदा सोही तापक्रमको अभाव र आमाको दुध खान नपाएको कारण मृत्यु हुन सक्छ” भन्ने उल्लेख गरेको पाईन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा बच्चीलाई प्रतिवादीले जन्म दिएपछि छाडी गएको भोलीपल्ट फेला पारिएको र अस्पताल पुर्‍याईएको देखिएबाट प्रतिवादी आमाले बच्चालाई पुर्‍याउनु पर्ने स्याहार सतर्कता नपुर्‍याएकै देखिन आउँछ। जसकारण बच्चाको मृत्यु भएको देखिएको छ। यसरी उपरोक्त उल्लेखित ज्यान सम्बन्धी महलको १८ नं.को व्यवस्थाले निर्देशित गरेको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीले आफूले जन्माएको बच्चीप्रति पुरा गर्नुपर्ने दायित्व पुरा नगरी छाडी गएको कारण मृत्यु भएको देखिन आएकोले निजले ज्यान सम्बन्धी महलकै १३(३)नं. मा “अरु ज्यान मर्ने गैह कुरा गरी ज्यान मरेमा...” भन्ने उल्लेख भएको अवस्था अनुसारको कसुर गरेको स्थापित हुन आयो ।

प्रतिवादीको गर्भ अबैध नभई आफ्नो पतिको भएको भन्ने बयान भै पटक पटक स्वास्थ्य चौकीमा जाँचाएको र स्वास्थ्य चौकीबाट २०७०।८।१९ मा जन्मने दिन दिएकोमा २०७०।६।२४ मा नै जातक जन्मेको जिवित वा मृत छोरा वा छोरी केही नहेरी जन्मेकै स्थानमा छाडेको भन्ने देखिएको र आफ्नो जातक जिउँदै छाड्नु पर्ने वा मार्नुपर्ने कारण, अवस्था नदेखिई प्रस्तुत कसूर केवल तथ्यको भ्रमबाट भवितव्य हो कि भन्ने प्रकृतिको अपराध देखिंदा पुरा सजाय गर्दा चर्को पर्न जाने भै निज भविसरालाई कैद १ वर्ष मात्र हुनुपर्ने देखी अ.व.१८८ नं. बमोजिम राय दिएकोमा पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट समेत अ.व.१८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष १ हुने व्यक्त गरेको रायसम्म नमिली कैद वर्ष २ (दुई) हुने ठहर गरी फैसला भएको र २०७०।६।२५ देखि प्रहरी हिरासतमा रहेको देखिंदा निज प्रतिवादी भविसरा सिंजालीलाई लागेको कैद वर्ष २(दुई) भुक्तान भै सकेको देखिएकोले अन्य मुद्दाबाट थुनामा राख्नु पर्ने

नदेखिएमा प्रस्तुत मुद्दाबाट थुनाबाट मुक्त गरि दिनु भनी सम्बन्धित कारागारमा लेखी पठाइ दिनु। पुनरावेदक प्रतिवादीको सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । अरुमा तपसील बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम पाल्पा जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी भविसरा सिंजालीलाई सर्वश्व सहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहराई अ.बं.१८८ नं. बमोजिम १ वर्ष राय दिएकोमा पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट समेत अ.बं.१८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष १ हुने व्यक्त गरेको राय सम्म नमिली कैद वर्ष २ (दुई) हुने ठहरी प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ठहर गरी फैसला भएको र २०७०।६।२५ देखि प्रहरी हिरासतमा रहेको देखिंदा निज प्रतिवादी भविसरा सिंजालीलाई लागेको कैद वर्ष २(दुई)भुक्तान भै सकेको देखिएकोले अन्य मुद्दाबाट थुनामा राख्नु पर्ने नदेखिएमा प्रस्तुत मुद्दाबाट थुनाबाट मुक्त गरि दिनु भनी सम्बन्धित कारागारमा लेखी पठाइ दिनु.....१

यस अदालतबाट अ.बं.१८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष १ हुने व्यक्त गरेको रायसम्म नमिली कैद वर्ष २ (दुई) हुने ठहरी फैसला भएकोले सोही अनुसार गर्नु भनी पाल्पा जिल्ला अदालतमा लेखी पठाइ दिनु.....२

प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु.....३

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: जयराम श्रेष्ठ

कम्प्युटरगर्ने: बिष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति सम्मत २०७२ साल चैत्र १६ गते रोज ३ शुभम्.....